

НАРОДНА БАНКА СРБИЈЕ

**СЕКТОР ЗА НАДЗОР НАД
ОБАВЉАЊЕМ ДЕЛАТНОСТИ ОСИГУРАЊА**

**СЕКТОР ОСИГУРАЊА У
РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ**

Извештај за 2019. годину

Садржај:

1. Увод.....	4
2. Активности Народне банке Србије у 2019. години	4
Непосредне контроле.....	4
Посредни надзор и посредне контроле.....	5
Дозволе, сагласности и остале регулаторне активности надзора	7
Развојне активности.....	9
Стручни испити.....	9
3. Тржиште осигурања	10
3.1. Општи показатељи.....	10
3.2. Учесници на тржишту	13
Друштва за (ре)осигурање	13
Остали учесници на тржишту.....	13
3.3. Структура портфеља осигурања.....	14
3.4. Билансна сума и билансна структура	16
Билансна сума	16
Структура активе	17
Структура пасиве	18
4. Показатељи пословања.....	19
4.1. Адекватност капитала	19
4.2. Квалитет имовине	21
4.3. Инвестирање средстава техничких резерви	21
4.4. Реосигурање	23
4.5. Профитабилност	23
4.6. Ликвидност	25
5. Друштвена одговорност и заштита права грађана	25
6. Закључак	27

Списак скраћеница и појмова

млн	милион
млрд	милијарда
T1	прво тромесечје у години – период од 1. 1. до 31. 3.
T3	три тромесечја у години – период од 1. 1. до 30. 9.

1. Увод

Законском регулативом надзор над највећим делом финансијског сектора поверен је Народној банци Србије. На крају 2019. године, овај део финансијског сектора обухватао је следеће финансијске институције: 26 банака, 20 друштава за (ре)осигурање, 17 давалаца финансијског лизинга, седам добровољних пензијских фондова, 13 платних институција и две институције електронског новца.

2. Активности Народне банке Србије у 2019. години

Активности Народне банке Србије у 2019. години биле су усмерене на одржавање стабилности сектора осигурања, обезбеђивање услова за развој сектора и развој функције супервизије, а тиме и обезбеђивање заштите права и интереса осигураника, корисника осигурања и трећих оштећених лица.

Непосредне контроле

У оквиру одржавања стабилности сектора осигурања, у 2019. години спроведено је укупно 11 поступака непосредних контрола субјеката надзора у области делатности осигурања, од чега је седам поступака спроведено искључиво у делу пруденцијалног надзора друштава за осигурање и једна контрола је спроведена искључиво у сегменту тржишног понашања; по један поступак је обухватио истовремено пруденцијални надзор и надзор тржишног понашања, односно истовремено пруденцијални надзор и надзор у делу спречавања прања новца и финансирања тероризма у друштвима за осигурање, као и један поступак контроле пословне банке која има сагласност за обављање послова заступања у осигурању. Извршена је и једна ванредна непосредна контрола друштва за осигурање у делу пруденцијалног надзора.

По основу контрола спроведених у 2018. и 2019. години, а у којима су утврђене незаконитости и неправилности у пословању друштава за осигурање и других субјеката надзора, донето је шест¹ решења с корективним мерама надзора и изречено је шест новчаних казни, при чему су у два случаја изречене новчане казне и друштвима за осигурање и одговорним лицима ових друштава (и по Закону о осигурању и по Закону о обавезном осигурању у саобраћају). Истовремено, обустављено је седам контрола након спроведених мера надзора, као и оне у којима нису констатоване незаконитости и неправилности у пословању субјеката надзора.

¹ Два решења су донета почетком 2020. године.

Контроле спроведене у 2019. години код *друштава за осигурање* у сегменту пруденцијалног надзора биле су циљане и односиле су се пре свега на тржиште осигурања од аутоодговорности, при чему је утврђено да друштва за осигурање користе средства намењена за измирење обавеза по основу уговора о осигурању за покриће трошкова спровођења осигурања, као и да то чине на начин којим обезбеђују погодности лицима која су у складу с прописима о безбедности саобраћаја на путевима овлашћена за вршење техничког прегледа возила. Утврђени су и недостаци у систему интерних контрола, пре свега у делу обезбеђивања довољности премије осигурања, начина расподеле трошкова спровођења осигурања на врсте осигурања и у делу извештавања Народне банке Србије.

У сегменту надзора *тржишног понашања* друштава утврђене су неправилности у погледу: начина информисања и уговарања колективног осигурања пензионера; начина сачињавања обавештења о предуговорним информацијама који није у складу с прописаним обавезама; неадекватног поступања по одштетним захтевима који се односе на животно осигурање; уговарања нефер одредбе услова осигурања којом се утврђује могућност наплате премије осигурања која није доспела; неадекватног поступања по приговорима, као и пропуштања да се спроведу мере ради отклањања, односно ограничавања и превенције настанка узрока приговора. Пропусти код *заступника у осигурању* утврђени су у делу извештавања Народне банке Србије, док је код контролисане банке извршена контрола спровођења налога Народне банке Србије издатих у претходном периоду.

Непосредном контролом успостављања система управљања ризиком од *прања новца и финансирања тероризма* нису утврђени пропусти који би за последицу имали доношење корективних мера надзора.

Посредни надзор и посредне контроле

Паралелно с непосредним контролама, у Народној банци Србије вршен је *посредни надзор* и у делу пруденцијалног надзора, и у делу надзора тржишног понашања и управљања ризиком спречавања прања новца и финансирања тероризма.

Активности посредног *пруденцијалног надзора* подразумевале су континуирано праћење пословања друштава за (ре)осигурање и с *финансијско-економског* аспекта, и са *актуарског* аспекта, као и предузимање активности на разјашњењу достављених података и информација, односно отклањању уочених неправилности. Посебно је спроведен посредни пруденцијални надзор, и то: (1) праћење ризика путем супервизорских матрица ризика друштава за (ре)осигурање, (2) анализа тромесечних мишљења овлашћеног актуара, мишљења овлашћеног актуара о финансијским извештајима и годишњим

извештајима о пословању друштава, мишљења овлашћеног актуара на извештаје о спровођењу политике саосигурања и реосигурања, пријем и анализа достављених интерних аката друштава за (ре)осигурање, (3) пријем и анализа достављених годишњих, тромесечних и месечних података друштава за (ре)осигурање и састављање одговарајућих извештаја, (4) пријем и анализа ванредних тромесечних података о великим штетама и информација о очекиваним исплатама друштава за осигурање, односно наплатама друштава за реосигурање од ретроцесионара накнада штета које превазилазе одређене новчане износе, као и (5) сачињавање тромесечних извештаја о стању сектора осигурања.

У оквиру вршења посредног надзора над *тржишним понашањем* друштава за осигурање, поред редовних активности праћења ризика тржишног понашања, унапређен је начин праћења ризика и вршења анализа увођењем и применом још једног актуелног алата – алата пословне интелигенције (*Business Intelligence Tools*), који заједно са алатом уведеним 2016. године омогућава брзу (у реалном времену) и целовиту анализу и оцену показатеља значајних за надзор тржишног понашања. На тај начин је постављен основ за даље унапређење ових активности, као и започињање активности постепеног увођења електронског извештавања других субјеката надзора и увођења дигитализације у свакодневно пословање.

У делу вршења редовних активности тржишног надзора, настављено је са анализом квалитативних и квантитативних показатеља, на основу чега су препознати проблематични аспекти пословања друштава за осигурање и других субјеката надзора. Утврђено је више различитих ризика неадекватног тржишног понашања, и то посебно у погледу начина сачињавања обавештења о предуговорним информацијама, који није у складу с прописаним обавезама, као и неадекватно информисање корисника услуга осигурања приликом уговарања колективног осигурања; затим начина обрачуна повраћаја премије осигурања приликом раскида уговора о осигурању као повезаног уговора са уговором о кредиту; начина обрачуна тоталне штете; начина поступања по одштетним захтевима; непредузимање или неблаговремено предузимање активности на отклањању или смањењу узрока настанка приговора и др.

Ризици који су препознати као најзначајнији са аспекта заштите права и интереса корисника услуга осигурања обухваћени су планираним контролним активностима како би се благовремено извршила провера поступања друштава за осигурање и других субјеката надзора и обезбедила потребна заштита права и интереса корисника услуга осигурања, као и сигурност и стабилност тржишта осигурања.

Поред тога, редовно су анализирани годишњи извештаји за 2018. годину које су други субјекти надзора који обављају послове заступања и посредовања у осигурању (друштва за посредовање/заступање у осигурању, заступници –

предузетници, банке, даваоци финансијског лизинга, јавни поштански оператер) доставили Народној банци Србије и на основу анализе тих извештаја послато је девет писама упозорења због неиспуњења прописаних услова за обављање послова заступања у осигурању, а отворен је и један поступак *посредне контроле*.

Када је реч о надзору који се односи на активности *спречавања прања новца и финансирања тероризма*, спроведен је посредни надзор друштава за осигурање која обављају послове животних осигурања, као и друштава за посредовање у осигурању када обављају послове посредовања у животним осигурањима, у области управљања ризиком од прања новца и финансирања тероризма, с циљем индиректног сагледавања успостављеног система за откривање и спречавање прања новца и финансирања тероризма, анализе примене прописа који уређују ову област, као и сагледавања ризичности пословања друштава за осигурање ради планирања непосредних контрола за наредну годину.

Дозволе, сагласности и остале регулаторне активности надзора

Народна банка Србије обавила је, у оквиру активности надзора над делатношћу осигурања, и читав низ других, редовних активности, као што су обрада различитих врста захтева за издавање дозвола и сагласности, давање стручних мишљења и слично.

С тим у вези, на основу претходно извршене анализе и дате оцене утицаја наведених догађаја на пословање друштава за (ре)осигурање, издате су претходне сагласности Народне банке Србије за: избор друштва за ревизију финансијских извештаја друштава за (ре)осигурање (20), избор чланова управе друштава за (ре)осигурање (30), стицање квалификованог учешћа у друштвима за осигурање (3) и трајно пребацивање капитала и припадајуће имовине из групе неживотних осигурања у групу животних осигурања (1).

Активности Народне банке Србије, усмерене на обезбеђивање услова за развој сектора осигурања, у 2019. години односиле су се, између осталог, на европске интеграције и регулаторне активности.

Наиме, Народна банка Србије континуирано прати прописе Европске уније из области осигурања и усклађује домаће прописе ради адекватне припреме Републике Србије за улазак у Европску унију, водећи рачуна о финансијској стабилности тржишта осигурања и о заштити права и интереса корисника услуге осигурања. У 2019. години вршене су стручне редактуре превода Директиве Солвентност II, Делегиране уредбе Комисије (ЕУ) 2015/35, као допуне Директиве Солвентност II, Директиве о дистрибуцији осигурања и др., као део поступка превода правне тековине Европске уније у Републици Србији, који ће олакшати даље усклађивање прописа из области осигурања.

У току 2019. године, у оквиру преговарачког поглавља 9 – *Финансијске услуге* као најзначајније активности наводи се следеће: на Међувладиној конференцији о приступању Републике Србије Европској унији отворено је преговарачко поглавље 9 – *Финансијске услуге*; у документу *Заједничка позиција ЕУ* оцењено је да је Република Србија достигла задовољавајући ниво усклађености с правним тековинама Европске уније у области финансијских услуга и да је припремљена у довољној мери за отпочињање преговора; одржана је видео-конференција током које су представници Европске комисије представили мерила за затварање овог поглавља; редовно су израђивани прилози за Годишњи извештај о напретку у делу услуга осигурања и струковних пензија; дата су додатна образложења на питања Европске комисије која се односе на Годишњи извештај о напретку у делу услуга осигурања – Солвентност II; редовно су израђивани извештаји о спровођењу НПАА; припремљена су и друга документа, презентације и одржани су састанци у вези с радом у оквиру овог поглавља.

Ради даљег усклађивања домаћег законодавства с *Директивом Солвентност II* и *Директивом о дистрибуцији осигурања*, ефикаснијег спровођења надзора, као и унапређења и ефикасније примене регулаторног оквира осигурања од одговорности због употребе моторних возила, успешно су реализоване активности планиране *IPA* пројектом „Јачање институционалних капацитета Народне банке Србије у процесу приступања ЕУ”. Остварени су планирани резултати овог пројекта, и то: усклађивање пословне праксе, изградња и јачање институционалне сарадње, као и ефикасно усаглашавање регулативе у области надзора над обављањем делатности осигурања с релевантним *acquis*-ем и њена примена, што ће допринети повећању ефикасности и сигурности целог финансијског система и побољшању заштите корисника услуга осигурања. Најважнији аспект овог пројекта била је и међусобна размена искустава у области надзора осигурања и давање препорука за унапређење регулаторног оквира Народне банке Србије, али и супервизијске праксе ради боље заштите корисника услуга осигурања. Током 2019. године донет је *План имплементације Директиве о дистрибуцији осигурања у Републици Србији*.

Започет је рад у оквиру радне групе за израду новог Закона о обавезном осигурању у саобраћају ради даљег усклађивања с релевантном правном тековином Европске уније у овој области, коју је Министарство финансија формирало у 2019. години, а у чијем саставу су и представници Народне банке Србије.

У 2019. години усвојена је *Одлука о изменама и допунама Одлуке о смерницама за примену одредаба Закона о спречавању прања новца и финансирању тероризма за обвезнике над којима Народна банка Србије врши надзор* („Службени гласник РС”, бр. 57/2019), којом су додатно прецизиране обавезе финансијских институција у погледу доношења аката и анализе ризика од прања новца и финансирања тероризма.

Ради што обухватније анализе пословања друштава за (ре)осигурање и тржишта осигурања у целини, као и правовременог уочавања и управљања ризиком осигурања у пословању појединих друштава за (ре)осигурање, а путем извештавања о великим штетама, усвојена је *Одлука о измени и допунама Одлуке о извештавању друштва за осигурање/реосигурање („Службени гласник РС”, бр. 88/2019)*, с пратећим прилозима. Сагласно наведеној одлуци, спроведене су измене/допуне *Упутства за електронско достављање података друштва за осигурање/реосигурање Народној банци Србије*.

Развојне активности

Од активности Народне банке Србије усмерене на обезбеђивање услова за развој сектора осигурања, посебно се издвајају оне за примену *Солвентности II* у Републици Србији.

У складу с динамиком, дефинисаном Стратегијом за примену *Солвентности II* у Републици Србији, у току 2019. наставило се с проценом спремности друштава за (ре)осигурање да одговоре регулаторним захтевима прописаним у *Солвентности II*, путем спровођења *Друге квантитативне студије утицаја у Републици Србији (QIS 2)*, и отпочело са израдом прелиминарне радне верзије нацрта прописа неопходних за успостављање новог регулаторног оквира за обављање послова (ре)осигурања.

Завршетак израде нацрта и предлога прописа неопходних за успостављање новог регулаторног оквира за обављање послова (ре)осигурања, чији је циљ даље усклађивање са одредбама Директиве *Солвентност II*, предвиђен је за 2021. годину. Потпуна усклађеност домаћих прописа с наведеном директивом очекује се до приступања Републике Србије Европској унији.

У оквиру развоја функције супервизије Народне банке Србије, у 2019. години: континуирано се побољшавао метод рада; учествовало се на супервизорским колегијумима; радило се на перманентној едукацији и стручном усавршавању запослених у Народној банци Србије и сл.

Стручни испити

Народна банка Србије посебну пажњу посвећује едукацији овлашћених посредника и овлашћених заступника у осигурању, као и овлашћених актуара. Регулативом је утврђено да та лица, пре приступања полагању испита у Народној банци Србије, треба да прођу одговарајуће нивое обуке како би стекла сва потребна знања и адекватно обављала послове који им предстоје.

Ради подизања нивоа компетенција лица која су стекла овлашћење за обављање послова посредовања или заступања у осигурању, као и ради утврђивања коначног списка активних у том послу, прописана је обавеза

континуиране едукације, чијим се испуњавањем лица задржавају у одговарајућем регистру и могу да обављају делатност.

На основу Споразума о обуци кандидата за полагање стручног испита за стицање звања овлашћеног посредника или звања овлашћеног заступника у осигурању и професионалном усавршавању овлашћених посредника и овлашћених заступника у осигурању, потписаног између Народне банке Србије и Привредне коморе Србије, у 2019. години организоване су три обуке и два редовна и један ванредни испитни рок за полагање стручних испита за стицање звања овлашћеног посредника и овлашћеног заступника у осигурању.

Народна банка Србије је организовала један стручни испит за стицање звања овлашћеног актуара.

На основу коначних резултата о положеним испитима, лицима је издато 266 решења о стицању звања овлашћеног посредника и овлашћеног заступника у осигурању, а једно лице је стекло звање овлашћеног актуара.

У 2019. години редовно су се спроводиле активности које се тичу надзора професионалног континуираног усавршавања овлашћених посредника и овлашћених заступника у осигурању, као и овлашћених актуара.

3. Тржиште осигурања²

3.1. Општи показатељи³

У 2019. години настављен је успорен глобални раст економске активности, као резултат трговинских и геополитичких тензија и последично успоравања глобалних инвестиција. Након реалног раста бруто домаћег производа од 3,6% у 2018. години, процењен реалан раст у 2019. години износи 2,9%, док је, као резултат пандемије вируса корона, прогнозиран пад у 2020. години од -3,0%, што је лошије него током финансијске кризе 2008/2009. године.

Процењен реалан раст глобалне *премије неживотних осигурања* у 2019. години износио је 2,9%, при чему у развијеним земљама 2,0%, а у земљама у развоју 5,8%.

Премија животних осигурања у 2019. години забележила је на глобалном нивоу процењен реалан раст од 2,3%, при чему у развијеним земљама он износи 0,5%, а у земљама у развоју 8,8%.

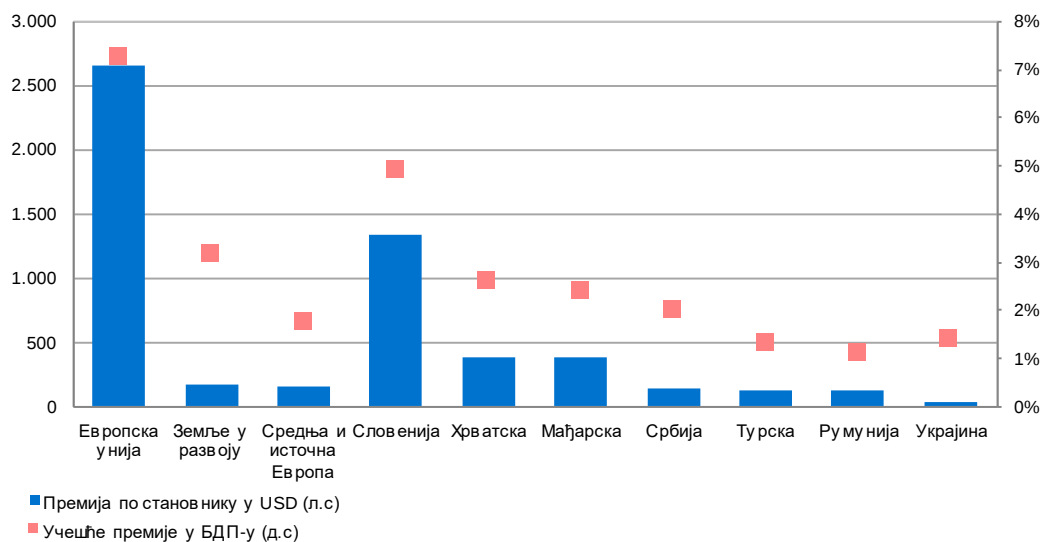
² Извештај је базиран на подацима које су друштва за (ре)осигурање дужна да достављају Народној банци Србије.

³ Извор: *Global economic prospects*, World Bank, January 2020; *World economic outlook*, IMF, April 2020; *Global economic and insurance outlook 2020/2021*, Swiss Re, November 2019; *World insurance*, Swiss Re, Sigma No 3/2019, Jul 2019 и Народна банка Србије.

Четири државе с највећим учешћем у укупној премији оствареној на светском тржишту (САД, Кина, Јапан и Велика Британија) у 2018. години покривале су више од половине тог тржишта (54,4%), док је Република Србија према оствареној премији на 80. месту у свету.

Сектор осигурања у Републици Србији по степену развијености налази се знатно испод просека земаља чланица Европске уније. У прилог томе говоре показатељи развијености тржишта осигурања – однос укупне премије и бруто домаћег производа и укупна премија по становнику.

Графикон 3.1.1. **Компарација показатеља развијености сектора осигурања**
(у 2018)

Извор: Swiss Re, *Sigma* No 3/2019 и Народна банка Србије.

Према учешћу премије у процењеном бруто домаћем производу у 2018. години од 2,0%, Република Србија је на 65. месту на свету, док овај показатељ за земље чланице Европске уније износи чак 7,3%. Међутим, у поређењу с групом земаља у развоју, чије је просек 3,2%, и земљама средње и источне Европе,⁴ чији је просек 1,7%, као и с обзиром на то да се земље као што су Турска, Румунија и Украјина налазе иза Републике Србије, може се закључити да је Република Србија на задовољавајућој позицији.

Према премији по становнику у 2018. години од 138 америчких долара или 121 евра, Република Србија заузима 63. место у свету. Исти показатељ за земље чланице Европске уније износи 2.655 америчких долара, за земље у развоју 169 америчких долара, а за земље региона средње и источне Европе 164 америчка долара. На првом месту у свету су Кајманска острва са 11.642 америчка долара,

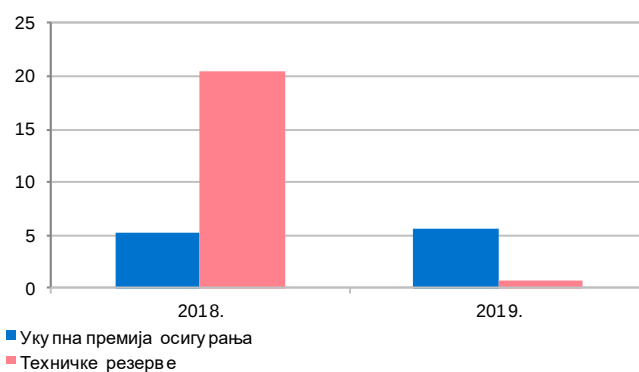
⁴ Укључујући и Турску и централну Азију.

следе Хонгконг и Швајцарска, док Словенија са 1.336 америчких долара заузима 29. место, а Хрватска са 383 америчка долара – 48. место.

У 2019. години, премија у процењеном бруто домаћем производу у Републици Србији задржала је учешће из претходне године од 2,0%, док је премија по становнику повећана и износила је 147 америчких долара или 131 евро.⁵

Развој тржишта осигурања у Републици Србији, мерен реалним растом премије, показује задржавање позитивних стопа раста⁶ (Графикон 3.1.2).

Графикон 3.1.2. Реално кретање укупне премије и техничких резерви (у %)

Извор: Народна банка Србије.

У финансијском сектору, чији је надзор поверен Народној банци Србије (банке, друштва за (ре)осигурање, лизинг и добровољни пензијски фондови),⁷ друштва за (ре)осигурање, по билансној суми, капиталу и броју запослених, заузимају друго место. У билансној суми финансијског сектора у 2019. години, која је износила 4.537 млрд динара, банке учествују са 90,1%, а друштва за (ре)осигурање са 6,6%.

Табела 3.1.1. Учешће у укупном финансијском сектору (у %)

	Банке		Лизинг		Осигурање		ДПФ	
	2018.	2019.	2018.	2019.	2018.	2019.	2018.	2019.
Билансна сума	90,3	90,1	2,1	2,3	6,7	6,6	1,0	1,0
Капитал	90,5	89,7	1,3	1,2	8,2	9,1		
Број запослених	67,4	66,5	1,1	1,0	31,2	32,1	0,4	0,4

Извор: Народна банка Србије.

⁵ Податак о броју становника је последње расположив податак – стање 1.1.2020. године.

⁶ Благо реалан раст техничких резерви у поређењу с крајем претходне године резултат је решавања значајног дела велике имовинске штете изазване пожаром, која је резервисана на крају 2018. године.

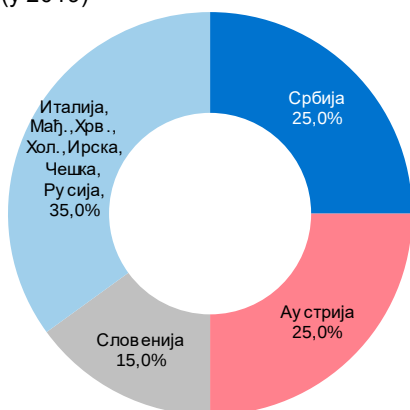
⁷ Осим платних институција и институција електронског новца.

3.2. Учесници на тржишту

Друштва за (ре)осигурање

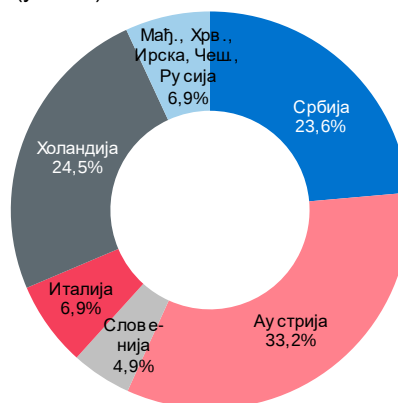
На крају 2019. године, у Републици Србији пословало је 20 друштава за (ре)осигурање, што је исти број као и на крају претходне године. Искључиво пословима осигурања бави се 16 друштава, а само пословима реосигурања четири друштва. Од друштава која се баве пословима осигурања, искључиво животним осигурањем бави се четири друштва, искључиво неживотним осигурањем – шест друштава, а и животним и неживотним осигурањем такође шест друштава.

Графикон 3.2.1. Структура друштава за (ре)осигурање Србије према власништву (у 2019)

Извор: Народна банка Србије.

Графикон 3.2.2. Билансна сума друштава за (ре)осигурање Србије према власништву (у 2019)

Извор: Народна банка Србије.

Посматрано према власничкој структури капитала, на крају 2019. године, од 20 друштава, 15 је у већинском страном власништву.

На крају 2019. године, друштва у страном власништву имала су преовлађујуће учешће у: премији животних осигурања са 89,5%, премији неживотних осигурања са 63,6%, укупној имовини са 76,4%, као и у броју запослених са 68,5%.

Остали учесници на тржишту

У продајној мрежи, поред друштава за (ре)осигурање, учествовало је и: 17 банака, седам давалаца финансијског лизинга и јавни поштански оператор, који су добили сагласност за обављање послова заступања у осигурању, 95 правних лица (друштва за посредовање у осигурању и друштва за заступање у осигурању), 80 заступника у осигурању (физичких лица – предузетника) и 4.696 активних овлашћених лица за обављање послова заступања, односно послова посредовања у осигурању.

3.3. Структура портфела осигурања

У 2019. години, друштва за осигурање остварила су укупну премију у висини од 107,5 млрд динара (914 млн евра или 1.024 млн долара),⁸ што представља номинално и реално повећање од 7,5% и 5,5%, респективно.

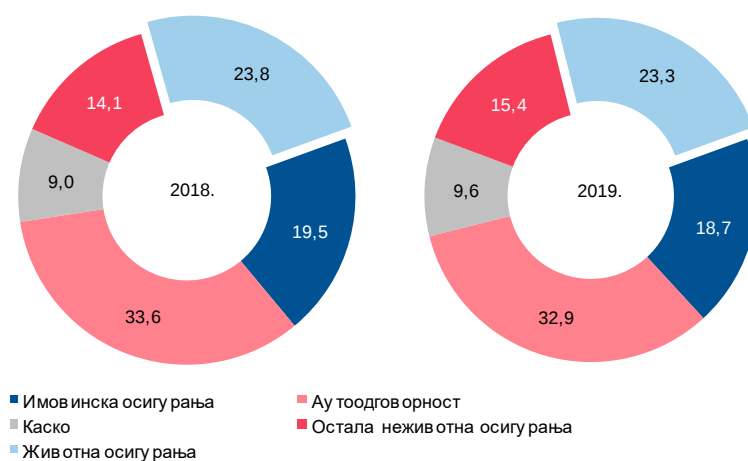
У структури премије у 2019. години учешће неживотних осигурања износило је 76,7%, док се учешће животних осигурања благо смањило – са 23,8% у 2018. на 23,3% у 2019. години, што је последица успоравања кретања премије животних осигурања започетог у Т3 2017. године.⁹

У структури укупног портфела, пет врста неживотних осигурања – добровољно здравствено осигурање, осигурање моторних возила, осигурање имовине од пожара и других опасности, остала осигурања имовине и осигурање од одговорности због употребе моторних возила – учествује са 65,5%.

Осигурање од аутоодговорности у 2019. години задржало је водеће учешће у укупној премији са 32,9%, а затим следе животна осигурања са 23,3% и имовинска осигурања са 18,7%.

Осигурање од последица незгоде, које, између осталог, обухвата и обавезна осигурања, као што су осигурање путника у јавном саобраћају и осигурање запослених од повреда на раду, професионалних обољења и обољења у вези с радом, у 2019. години бележи учешће од свега 2,9%.

Графикон 3.3. Укупна премија према врстама осигурања
(у 2018. и 2019. у %)

Извор: Народна банка Србије.

⁸ Према средњем курсу Народне банке Србије на дан 31. децембра 2019. године.

⁹ Једноцифрени раст почев од Т3 2017. године, а затим и номинални пад у 2017. години и Т1 2018. године.

Ако се упореди учешће премије добровољног здравственог осигурања у 2018. и 2019, уочава се његов раст са 3,5% у 2018. години на 4,3% у 2019. години, што је резултат номиналног раста ове премије од 32,2%. При томе, чак 83,6% тржишта покривају четири друштва за осигурање.

У односу на претходну годину, осигурање од аутоодговорности бележи раст премије од 5,4%, а имовинска осигурања од 3,2%. Осигурање моторних возила – каско, након прекида тренда пада премије у Т3 2015. године, има континуиран раст, да би у 2019. години он износио 15,1%, уз повећање учешћа у укупној премији од 9,6%.

Табела 3.3.1. **Ранг-листа пет највећих друштава за осигурање**
(у млн динара, у %)

	2018.			2019.			Промена ранга
	Износ	Учешће	Ранг	Износ	Учешће	Ранг	
Према критеријуму укупне премије							
Дунав	27566	27,6	1	28411	26,4	1	-
Ђенерали	21421	21,4	2	23098	21,5	2	-
ДДОР	11936	11,9	3	12651	11,8	3	-
Винер	11636	11,6	4	12589	11,7	4	-
Триглав	5797	5,8	5	6845	6,4	5	-
Према критеријуму премије неживотних осигурања							
Дунав	25354	33,3	1	25773	31,3	1	-
Ђенерали	13997	18,4	2	15737	19,1	2	-
ДДОР	10188	13,4	3	10786	13,1	3	-
Винер	7256	9,5	4	7371	8,9	4	-
Триглав	5356	7,0	5	6317	7,7	5	-
Према критеријуму премије животних осигурања							
Ђенерали	7425	31,2	1	7362	29,4	1	-
Винер	4380	18,4	2	5218	20,8	2	-
Граве	3782	15,9	3	3762	15,0	3	-
Дунав	2211	9,3	4	2639	10,5	4	-
Уника жив .	1952	8,2	5	1898	7,6	5	-

Извор: Народна банка Србије.

Посматрано према рангу пет највећих друштава за осигурање, по укупној премији, премији неживотних осигурања, као и премији животних осигурања – није било промена. Ова друштва учествују у укупној премији, премији неживотних осигурања и премији животних осигурања свих друштава за осигурање са 77,8%, 80,1% и 83,3%, респективно.

Посматрано по каналима продаје, највећи део *укупне премије* у 2019. години остварен преко је: друштава за осигурање (63%), посредника и техничких прегледа (по 10%), друштава за заступање и банака (по 6%).

Кад је реч о премији *неживотних осигурања*, сама друштва за осигурање прикупила су 63% укупне премије неживотних осигурања, технички прегледи и посредници по 13%. При томе, банке обезбеђују 56% укупне премије осигурања кредита и 55% осигурања финансијских губитака, посредници 46% укупне премије добровољног здравственог осигурања и 45% осигурања од опште одговорности, а технички прегледи 31% укупне премије осигурања од одговорности због употребе моторних возила.

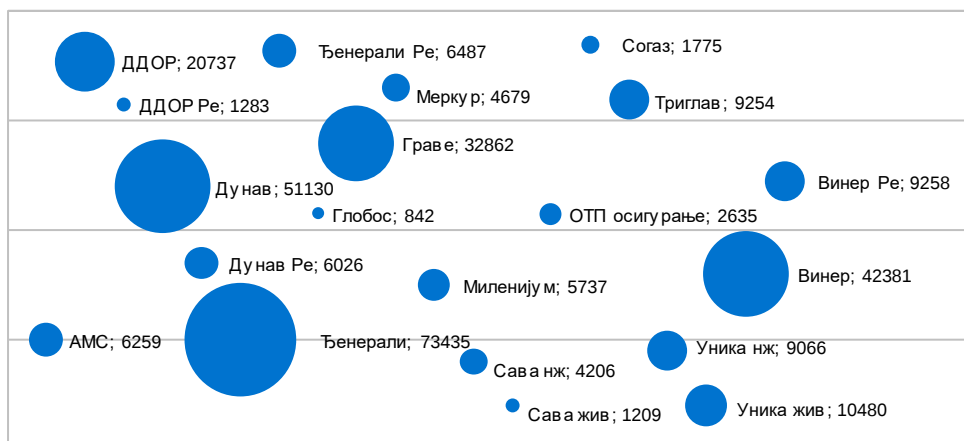
Када је реч о укупној премији *животних осигурања*, највише се обезбеђује путем продаје: друштава за осигурање (63%), банака (16%) и друштава за заступање (13%).

3.4. Билансна сума и билансна структура

Билансна сума

Билансна сума друштава за (ре)осигурање повећана је на крају 2019. године на 299,7 млрд динара (2.549 млн евра или 2.857 млн долара),¹⁰ што је за 7,4% више него на крају претходне године.

Графикон 3.4.1. **Билансне суме друштава за (ре)осигурање**
(на дан 31. 12. 2019, у млн динара)

Извор: Народна банка Србије.

¹⁰ Према средњем курсу Народне банке Србије на дан 31. децембра 2019. године.

Посматрано према висини билансне суме, у 2019. години није промењен редослед на ранг-листи пет највећих друштава за осигурање, која у укупној билансној суми свих друштава за осигурање учествују са 79,7%.

Табела 3.4.1. Ранг-листа пет највећих друштава за осигурање према критеријуму билансне суме
(у млн динара, у %)

	2018.			2019.			Промена ранга
	Износ	Учешће	Ранг	Износ	Учешће	Ранг	
Ђенерали	70458	27,7	1	73435	26,5	1	-
Дунав	44097	17,3	2	51130	18,5	2	-
Винер	38304	15,0	3	42381	15,3	3	-
Граве	28912	11,4	4	32862	11,9	4	-
ДДОР	18826	7,4	5	20737	7,5	5	-

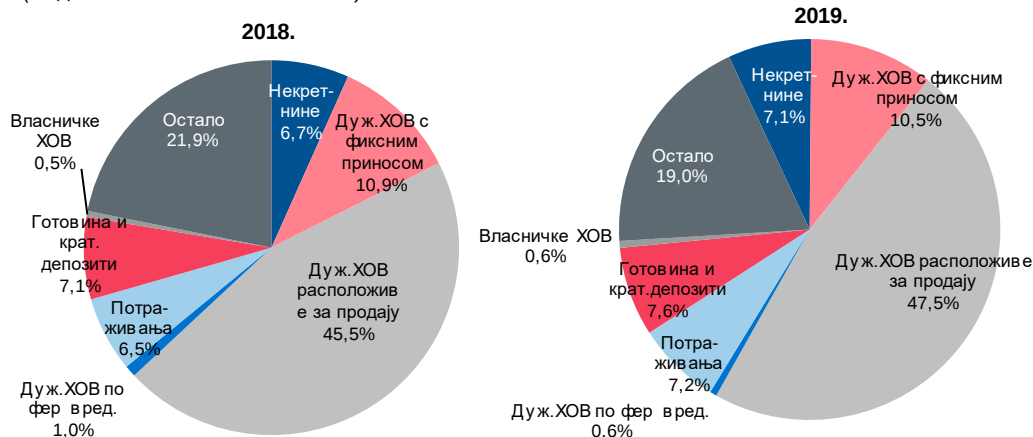
Извор: Народна банка Србије.

Структура активе

У структури активе друштава за (ре)осигурање, са стањем на дан 31. децембра 2019. године, највећи део односио се на дужничке хартије од вредности, и то дужничке хартије од вредности: расположиве за продају (47,5%), с фиксним приносом (10,5%) и које се исказују по фер вредности кроз биланс успеха (0,6%), иза којих су следили: техничке резерве које падају на терет саосигуравача, реосигуравача и ретроцесионара (9,3%), готовина и краткорочни депозити (7,6%), потраживања (7,2%) и некретнине, постројења и опрема (7,1%), власничке хартије од вредности (0,6%) и остало¹¹.

¹¹ Остало обухвата: нематеријална улагања, гудвил, софтвер и остала права, учешћа у капиталу, остале дугорочне финансијске пласмане (осим дужничких хартија од вредности с фиксним приносом), остала дугорочна средства, одложена пореска средства, залихе, стална средства намењена продаји, остале хартије од вредности у оквиру финансијских пласмана, остале краткорочне финансијске пласмане, порез на додатну вредност, АВР и техничке резерве које падају на терет саосигуравача, реосигуравача и ретроцесионара.

Графикон 3.4.2. Структура активе
(на дан 31.12. 2018. и 31.12. 2019.)

Извор: Народна банка Србије.

У поређењу са 2018. годином може се закључити да дужничке хартије од вредности повећавају претежно учешће у 2019. години на 58,6%, док техничке резерве које падају на терет саосигуравача, реосигуравача и ретроцесионара (као део категорије *Остало* у Графикону 3.4.2) смањују своје учешће,¹² што је резултат решавања значајног дела велике имовинске штете изазване пожаром, која је резервисана на крају 2018. године.

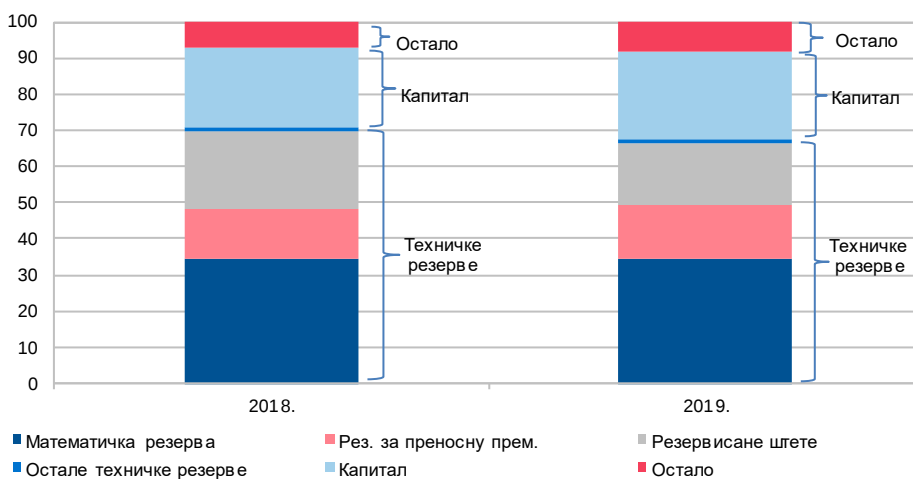
Структура пасиве

У структури пасиве друштава за (ре)осигурање, на дан 31. децембра 2019. године, техничке резерве исказују учешће од 67,6%, а капитал 24,1%.

Капитал у износу од 72,1 млрд динара у 2019. години расте по стопи од 17,3%, док техничке резерве у износу од 202,5 млрд динара благо расту, за 2,6%, као резултат решавања дела поменуте велике штете. Математичка резерва задржава најзначајније учешће у техничким резервама, са стопом раста у 2019. години од 7,5%.

Техничке резерве у континуитету и номинално и реално расту.

¹² Са 12,7% у 2018. на 9,3% у 2019. години.

Графикон 3.4.3. Структура пасиве
(у %)

Извор: Народна банка Србије.

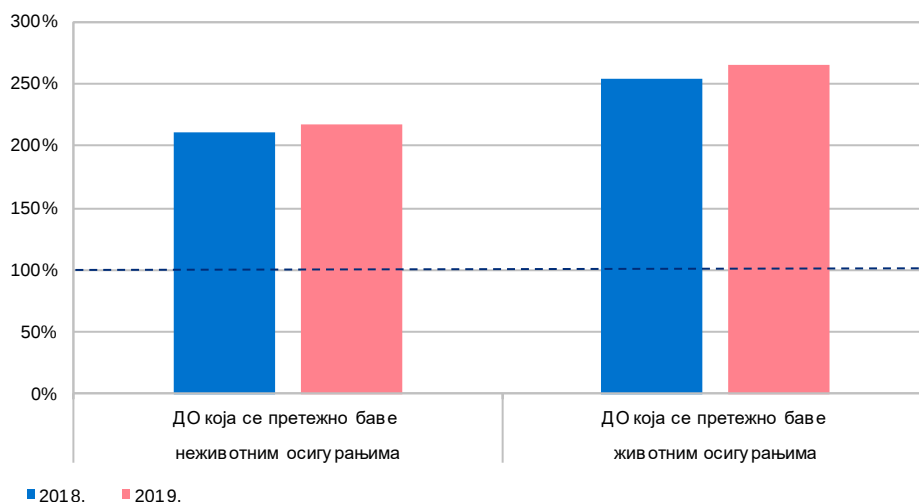
4. Показатељи пословања

4.1. Адекватност капитала

Солвентност друштва за (ре)осигурање зависи од довољности техничких резерви за преузете обавезе, као и од испуњености услова који се односе на адекватност капитала, а утврђени су као однос захтеване и расположиве маргине солвентности.

Расположива маргина солвентности друштва за (ре)осигурање на дан 31. децембра 2019. године у Републици Србији износила је 44,4 млрд динара, а захтевана маргина солвентности – 19,0 млрд динара. Код друштава која се претежно баве *неживотним осигурањима* **основни показатељ адекватности капитала** (однос расположиве маргине солвентности и захтеване маргине солвентности) износио је 217,6%, код друштава која се претежно баве *животним осигурањима* – 265,5%, а код *друштава за реосигурање* – 258,3%, што представља добру капитализованост.

Графикон 4.1.1. Адекватност капитала друштава за осигурање

Извор: Народна банка Србије.

Способност друштва које се бави пословима *неживотних осигурања* да апсорбује ризик неадекватног ценовног нивоа премија, непредвидивих штета и неадекватног преноса ризика у саосигурање и реосигурање и др. (ризик осигурања) мери се, између осталог, и односом премије у самопридржају и укупног капитала, тј. **рацијом покрића ризика неживотних осигурања капиталом**. Премија у самопридржају представља апроксимацију преузетих ризика и треба да буде довољна за исплату штета и накнада из осигурања. У случају да премија није адекватно одмерена, да пренос ризика у саосигурање и реосигурање није извршен адекватно, као и у случају осталих ризика осигуравања, као гарант покрића користи се укупан капитал, односно његови делови.

Рацио покрића ризика неживотних осигурања капиталом у 2019. години на нивоу свих друштава за осигурање у Републици Србији која се претежно баве *неживотним осигурањима* износио је 150,3% (у 2018. години 167,0%). Ова промена је последица бржег раста капитала ових друштава за осигурање од раста премије у самопридржају.

Рацио покрића ризика животних осигурања капиталом, као однос укупног капитала и техничких резерви друштава за осигурање која се претежно баве пословима *животних осигурања*, повећан је са 27,4% у 2018. на 31,6% у 2019. години. Кретање овог показатеља резултат је бржег раста капитала од раста математичке резерве.

Вредност наведеног односа у 2019. години указује на постојање „резерве” од 31,6% за случај неадекватно одмерених преузетих ризика ових друштава (за које у животним осигурањима техничке резерве представљају добру апроксимацију).

4.2. Квалитет имовине

Посматрано према учешћу нематеријалних улагања, некретнина, пласмана у хартије од вредности којима се не тргује на тржишту и потраживања у укупној активи друштава за осигурање која се претежно баве пословима *неживотних осигурања*, тј. **показатељу теже утрживе активе**, који је у 2018. и 2019. години износио 16,3% и 16,7%, респективно, уочава се нешто већи раст наведених облика улагања од раста укупне активе у 2019. години.

Код друштава за осигурање која се претежно баве пословима *животних осигурања* наведени показатељ је повећан са 3,8% у 2018. години на 6,0% у 2019. години. На промену његове вредности утицао је већи раст теже утрживе активе од раста укупне активе.

Поред способности друштва да обрачун премија буде на нивоу довољном за накнаду штета, неопходно је обезбедити и њену наплату. У супротном, осигуравач се може суочити с проблемом немогућности извршења својих обавеза према осигураницима.

Показатељ потраживања, као однос потраживања за премију и укупне уговорене премије на нивоу свих друштава за осигурање која су се претежно бавила *неживотним осигурањима*, благо је повећан – са 11,9% у 2018. на 12,6% у 2019. години, што је последица бржег раста потраживања за премију од укупне уговорене премије.

У друштвима за осигурање која се претежно баве пословима *животних осигурања* учешће потраживања у укупној уговореној премији у 2019. години износило је 3,3%, што је благо више него претходне године, када је износило 3,0%.

4.3. Инвестирање средстава техничких резерви

Да би се заштитили интереси осигураника и трећих оштећених лица, односно благовремено исплатила штета, није довољно само да се формира адекватан ниво техничких резерви већ и да се средства техничких резерви улажу на начин који обезбеђује очување и увећање њихове реалне вредности, како би се створили услови за измирење преузетих обавеза из осигурања у целини и у року како у садашњем, тако и у будућем периоду. Да би било способно да одговори својим обавезама, друштво је дужно да средства инвестира водећи рачуна о профилу ризика и лимитима толеранције ризика (квалитативним и квантитативним), применом своје инвестиционе политике.

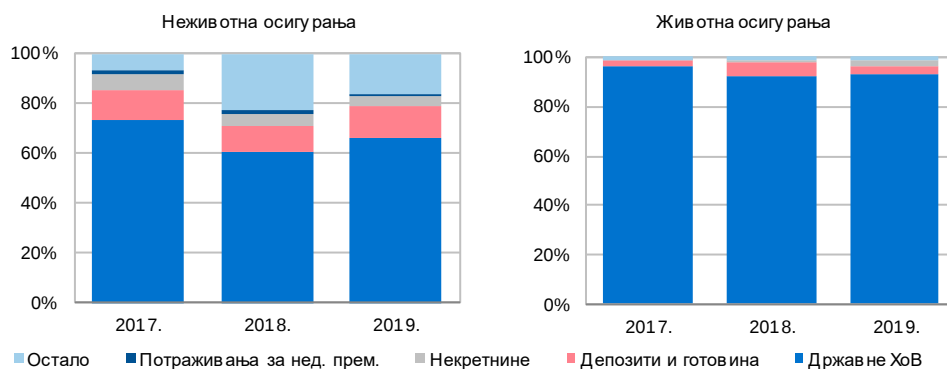
У друштвима за осигурање која се претежно баве пословима *неживотних осигурања*, друштвима која се претежно баве пословима *животних осигурања*,

као и у *друштвима за реосигурање*, на крају 2019. године пун износ средстава техничких резерви инвестиран је у прописане облике имовине.

Посматрано укупно у Републици Србији за сва друштва за осигурање, средства техничких резерви *неживотних осигурања* у 2019. години највећим делом била су уложена у државне хартије од вредности – 66,2%, а затим у техничке резерве на терет саосигураваача, реосигураваача и ретроцесионара – 14,1%, депозите код банака и готовину – 13,0%, некретнине – 4,1% и потраживања за недоспеле премије – 0,8%. У поређењу с претходном годином, у 2019. години промењена је структура инвестирања ових средстава. С једне стране, повећано је учешће државних хартија од вредности и депозита и готовине, док је, с друге стране, смањено учешће техничких резерви на терет саосигураваача, реосигураваача и ретроцесионара,¹³ као и потраживања за недоспеле премије.

У структури инвестирања техничких резерви животних осигурања, најзаступљеније је улагање у државне хартије од вредности са 92,8%, док су депоновање код банака и готовина свега 3,5%.

Графикон 4.3. Структура инвестирања средстава техничких резерви

Извор: Народна банка Србије.

¹³ Као последица решавања дела напред поменуте велике имовинске штете.

4.4. Реосигурање

Реосигурањем и саосигурањем врши се тзв. изравнавање ризика и заштита друштава за осигурање од великих или масовних штета, које могу угрозити њихово пословање. За део ризика који остане у самопридржају друштва, као апсорбер за неочекиване догађаје и неадекватан ценовни ниво премије служи његов капитал.

Рацио ретенције премије, као удео меродавне премије у самопридржају у меродавној укупној премији, указује на обим пренетих ризика у реосигурање и саосигурање. У друштвима за осигурање која се претежно баве пословима *неживотних осигурања* овај показатељ је смањен са 84,0% у 2018. на 82,8% у 2019. години.

Посматрано по врстама осигурања, проценат преноса ризика у реосигурање највећи је у осигурању од одговорности због употребе ваздухоплова и осигурању ваздухоплова, иза којих следе осигурање кредита, осигурање од опште одговорности, осигурање од одговорности због употребе пољних објеката, осигурање имовине од пожара и других опасности, осигурање робе у превозу и осигурање шинских возила, што одговара природи посла тих врста осигурања и обиму преузетих ризика.

У друштвима за осигурање која се претежно баве *животним осигурањем* овај показатељ у две посматране године креће се око 98%. Високе вредности овог показатеља у овим друштвима узрокована је преносом дела ризико премије у реосигурање, док штедни (као знатни већи део премије у животним осигурањима) остаје у портфељу осигураваача.

4.5. Профитабилност

Сектор осигурања је у 2019. години остварио позитиван нето резултат, који је после опорезивања¹⁴ износио 11,6 млрд динара.

На профитабилност друштава за осигурање указује вредност **комбинованог рација у самопридржају** (однос збира меродавних штета и трошкова спровођења осигурања, у самопридржају, према меродавној премији у самопридржају). Вредност овог рација испод 100% указује на способност друштава за осигурање да из прикупљене премије исплате штете и покрију настале трошкове спровођења осигурања, док се за вредности овог показатеља изнад 100% претпоставља да друштва при одређивању висине премије узимају у

¹⁴ Обухвата само пореске расходе које су друштва за (ре)осигурање исказала до момента достављања података Народној банци Србије.

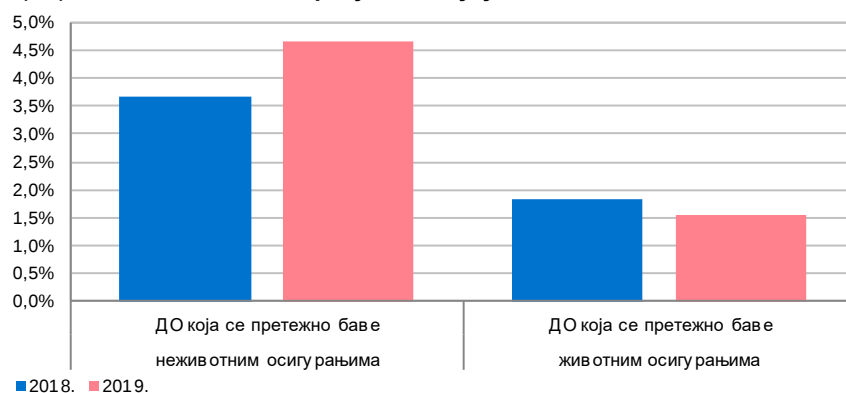
обзир и потенцијалне приходе од инвестирања на финансијском тржишту и тржишту непокретности, што их излаже додатним тржишним ризицима. Код друштава за осигурање која се претежно баве пословима *неживотних осигурања* вредност комбинованог рација у самопридржају смањена је са 87,9% на крају 2018. године на 84,2% на крају 2019. године. Побољшање овог рација у 2019. години резултат је нешто већег раста меродавне премије у самопридржају од збира раста меродавних штета и пада трошкова спровођења осигурања у самопридржају.

Рацио штета у самопридржају (однос меродавних штета у самопридржају и меродавне премије у самопридржају) као показатељ политике цена и адекватности, односно довољности премија за измирење обавеза по основу уговора о осигурању и адекватности преноса ризика у реосигурање и саосигурање, код друштава за осигурање која се претежно баве пословима *неживотних осигурања* благо је смањен – са 49,9% на крају 2018. године на 49,5% на крају 2019. године.

Бенефит рацио¹⁵ код друштава за осигурање која се претежно баве пословима *животних осигурања* повећан је са 83,7% на крају 2018. на 85,5% на крају 2019. године. То је резултат већег раста збира решених штета и промене техничких резерви у самопридржају од раста меродавне премије у самопридржају.

Однос нето резултата¹⁶ и укупне активе – **RoA**, као мера приноса на укупну активу, оствареног ангажовањем средстава у пословима осигуравања, инвестирања и др., у друштвима за осигурање која се претежно баве пословима *неживотних осигурања* у 2019. години је позитиван и износи 4,7% (3,7% у 2018).

Графикон 4.5. Однос нето резултата и укупне активе – RoA

Извор: Народна банка Србије

¹⁵ Однос збира решених штета и промене техничких резерви, у самопридржају према меродавној премији у самопридржају. Приликом тумачења потребно је уважити дугорочни карактер животних осигурања и значајан утицај промене техничких резерви на овај показатељ.

¹⁶ Нето резултат после опорезивања, с тим да се обухватају само порески расходи које су друштва за (ре)осигурање исказала до момента достављања података Народној банци Србије.

У друштвима за осигурање која се претежно баве пословима *животних осигурања RoA* у 2019. години наставља да бележи позитивне вредности и износи 1,6% (1,8% у 2018).

Посматрано на нивоу свих друштава за (ре)осигурање остварен је позитиван принос на укупну активу друштава, који износи 3,9%, што је за 0,7 процентних поена више него претходне године.

4.6. Ликвидност

Да би друштво било у стању да одговори обавезама, оно мора водити рачуна и о усклађености средстава и обавеза по рочности, као и о утрживости и квалитету својих средстава. С обзиром на то да су висина и тренутак настанка појединачних штета неизвесни, друштво мора пажљиво да планира структуру својих средстава, пре свега за измирење обавеза по штетама, а онда и осталих обавеза.

Показатељ усклађености ликвидне активе и обавеза¹⁷ на нивоу свих друштава за (ре)осигурање, који је у 2019. години износио 150,6%, говори у прилог довољности ликвидних средстава за измирење краткорочних обавеза у сектору осигурања.

5. Друштвена одговорност и заштита права грађана

Надзором над обављањем делатности осигурања (супервизија осигурања), који спроводи Народна банка Србије, штити се стабилност и солвентност сектора осигурања, као значајног сегмента целокупног финансијског сектора наше земље, али се пре свега штите наши грађани и привредни субјекти – корисници услуга осигурања (уговорачи осигурања, осигураници и трећа оштећена лица). Народна банка Србије прати и благовремено реагује ради одржавања солвентности друштава за осигурање, а како би она у сваком тренутку могла да одговоре својим обавезама према корисницима услуга осигурања. Међутим, поред тог аспекта, изузетно је важно на који начин друштва за осигурање и други учесници на тржишту осигурања продају услуге осигурања, као и да ли и на који начин друштва за осигурање извршавају своје обавезе према својим клијентима (рокови и висина накнаде по штетним догађајима и друго), због чега се посебна пажња посвећује управо том сегменту пословања.

¹⁷ Ликвидна актива у овом извештају обухвата: финансијске пласмане, готовину, депозите код банака и остале непоменуте дугорочне финансијске пласмане, док обавезе обухватају: краткорочне обавезе, пасивна временска разграничења, резервисане штете и друге техничке резерве осигурања до годину дана.

Народна банка Србије предузима активности из своје надлежности којима подстиче да услуге осигурања буду лако доступне, свима разумљиве, да закључење уговора о осигурању буде добровољно (где законом није другачије утврђено), да продају врше овлашћена лица са адекватним знањем и квалификацијама и посебно да се по настанку осигураног случаја (случај за који је уговорено покриће, као својеврсна заштита) благовремено и на фер начин исплате накнаде из осигурања.

Како би остварила наведене циљеве, Народна банка Србије врши анализу квантитативних и квалитативних показатеља тржишног понашања учесника на тржишту осигурања (подаци о броју и врсти приговора, и друго), на основу чега се утврђују проблематични сегменти пословања друштава за осигурање, односно субјеката који врше послове посредовања и заступања у осигурању. Ризици неадекватног тржишног понашања који се препознају као најзначајнији са аспекта заштите права и интереса корисника услуга осигурања обухватају се планом контролних активности, ради благовремене провере поступања друштава за осигурање и других учесника на тржишту осигурања, а тиме и обезбеђења потребне заштите права и интереса корисника услуга осигурања.

6. Закључак

Ако се упореде показатељи на крају 2019. године и на крају претходне године, у посматраној години уочавају се следеће промене:

- на тржишту Републике Србије пословало је 20 друштава за (ре)осигурање, што је исти број као и у претходној години, уз повећање броја запослених на 11.146, по стопи од 5,5%;
- билансна сума сектора осигурања порасла је за 7,4% и износи 299,7 млрд динара;
- капитал је порастао за 17,3% и износи 72,1 млрд динара;
- техничке резерве су повећане за 2,6% и износе 202,5 млрд динара, као и инвестирање пуног износа средстава техничких резерви у прописане облике имовине;
- укупна премија је повећана за 7,5% и износи 107,5 млрд динара;
- учешће неживотних осигурања од 76,7% у укупној премији и даље је доминантно; премија неживотних осигурања порасла је за 8,2%, а раст бележе и осигурање од одговорности због употребе моторних возила, имовинска осигурања и осигурање моторних возила – каско;
- животна осигурања благо смањују учешће у укупној премији – са 23,8% на 23,3%, и поред номиналног раста ове премије за 5,4%.

Постојећим прописима којима се уређује делатност осигурања у Републици Србији створени су предуслови за значајан корак ка даљој конвергенцији стања сектора осигурања у Републици Србији нивоу развоја тог сектора у Европској унији.

Значајне промене регулаторног оквира у области надзора делатности осигурања тек се очекују с пуним усклађивањем прописа с Директивом о дистрибуцији осигурања и применом *Солвентности II*.

Директива о дистрибуцији осигурања доноси решења којима се ближе утврђује надзор и управљање производима осигурања како би се обезбедило да ти производи одговарају стварним потребама корисника. Поред тога, ова директива прописује начин информисања корисника и дистрибуције производа осигурања, чиме се унапређује ниво заштите права и интереса корисника услуге осигурања.

Ефективан режим солвентности који се заснива на изложености ризицима у складу је с развојем у другим деловима финансијског сектора, нарочито банкарским. С тим у вези, ради даљег унапређења регулативе пруденцијалног надзора, у предстојећем периоду очекује се усклађивање с Директивом *Солвентност II*, која ће променити начин квантификације нивоа ризика којима је друштво за (ре)осигурање изложено у свом пословању, а самим тим и начин управљања тим ризицима. Завршетком прве фазе стратешки опредељених

активности на примени *Солвентности II* – анализа усклађености регулативе, спровођењем активности у оквиру друге фазе – процена ефеката имплементације, које су у току, као и преласком на усклађивање регулаторног оквира, најкасније до приступања Републике Србије ЕУ, као треће фазе, унапредиће се способност сектора осигурања да одговори на изазове у будућности, а ради обезбеђења дугорочне стабилности сектора осигурања и заштите корисника услуга осигурања.

У условима када се читав свет суочава с последицама изазваних пандемијом *COVID-19* (између осталих – нагли пад економске активности и раст незапослености), улога сектора осигурања у пружању заштите грађанима односно осигураницима и обезбеђење континуитета пружања услуге осигурања још више добија на значају. У том смислу, Народна банка Србије ће у 2020. години предузимати све неопходне мере из своје надлежности којима се утиче на смањење ефеката пандемије на сектор осигурања. Активности ће бити усмерене на одржавање стабилности сектора осигурања (спровођењем плана непосредних контрола, континуираним посредни надзором друштава за (ре)осигурање и других субјеката надзора и разматрањем потребе за изменом регулативе), као и унапређење функције супервизије, а све ради обезбеђења стабилности сектора осигурања и заштите осигураника, корисника осигурања и трећих оштећених лица.